

**Το πλαίσιο της αναδοχής
Στόχοι και Μεθοδολογία του Εκπαιδευτικού Προγράμματος
Προσδοκώμενα αποτελέσματα**

«Ένα σπίτι για κάθε παιδί»

Εισαγωγή

Το εγχειρίδιο εκπαίδευσης υποψήφιων ανάδοχων γονέων έχει ως στόχο να βοηθήσει στην κατανόηση βασικών θεμάτων που σχετίζονται με το πλαίσιο, τις διαδικασίες, τις προοπτικές και τα ζητήματα που αφορούν στην αναδοχή.

Στο πλαίσιο αυτού του εγχειριδίου αναλύονται σημαντικά ζητήματα που αφορούν τόσο το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ανηλίκων στην Ελλάδα και στην ΕΕ, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γνωρίζουν οι υποψήφιοι ανάδοχοι όσο και ο χάρτης δικαιωμάτων των παιδιών, που θα πρέπει να γίνεται σεβαστός από όλους όσους θα επιθυμήσουν να γίνουν ανάδοχοι γονείς και φυσικά και από τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς και εκπαιδευτές που συνεισφέρουν στην όλη διαδικασία.

Το εγχειρίδιο καλύπτει επίσης θέματα που σχετίζονται με τις ουσιαστικές ανάγκες των παιδιών κατά την ανατροφή τους τόσο στη βρεφική και νηπιακή ηλικία όσο και στην εφηβεία και παράλληλα διερευνά τις προσδοκίες των υποψήφιων γονέων. Επίσης, αναλύονται θέματα που αφορούν στις αντιξοότητες στη ζωή μίας οικογένειας και στις επιπτώσεις αυτών, ενώ αναδύονται και ζητήματα παραμέλησης, εγκατάλειψης και αποχωρισμού.

Ένα άλλο θέμα το οποίο αναδεικνύεται, αφορά στις αποτυπώσεις των επώδυνων εμπειριών και του μετά-τραυματικού άγχους στη συμπεριφορά των παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες, έτσι ώστε να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη η οικογένεια για να τις αντιμετωπίσει, υιοθετώντας μηχανισμούς και δίκτυα προστασίας, αυξάνοντας την ψυχική ανθεκτικότητα και στοχεύοντας στην ψυχική ανάκαμψη.

Ιδιαίτερα ζητήματα όπως η φροντίδα παιδιών με αυξημένες ανάγκες, ιδίως υγείας, αναπηρίας, εμπειρίας κακοποίησης, παραβατικότητας αλλά και ζητήματα που αφορούν το φύλο, τη φυλή και την ταυτότητα, παρουσιάζονται αναλυτικά για την καλύτερη προετοιμασία των αναδόχων γονέων.

Μέσα από τη διερεύνηση όλων των παραπάνω ζητημάτων στόχος είναι η ενίσχυση της επικοινωνίας και της συνεργασίας παιδιού και ανάδοχων γονέων αλλά και η συνεργασία με την οικογένεια προέλευσης του παιδιού, όποτε και όταν αυτή είναι εφικτή. Παράλληλα, η ανάδοχη οικογένεια προετοιμάζεται κατάλληλα ώστε να γνωρίσει τόσο τα δικαιώματα όσο και τις υποχρεώσεις που προκύπτουν μέσα από αυτόν το ρόλο. Γενικά, η κατανόηση του γονεϊκού ρόλου και η ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων στο οικογενειακό περιβάλλον, αναλύονται ως σημαντικοί παράγοντες για την ενδυνάμωση των σχέσεων ανάμεσα στα μέλη μίας οικογένειας.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προοπτική της σχέσης του παιδιού με την ανάδοχη οικογένεια αλλά και στην υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας από τον Φορέα Εποπτείας και από το δίκτυο των κοινωνικών υπηρεσιών.

Τα παραπάνω θέματα παρουσιάζονται στην προοπτική της καλύτερης φροντίδας των παιδιών κατά τη διάρκεια της ανατροφής τους και στη διασφάλιση της όσο το δυνατόν πιο υγιούς σωματικής και ψυχικής τους ανάπτυξης.

Η στροφή προς την πολιτική της ενίσχυσης των δομών αναδοχής και υιοθεσίας δεν είναι τυχαία, ούτε στηρίζεται σε αμιγώς οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες ή σε πιέσεις των υποψήφιων γονέων. Λαμβάνει, αντίθετα, σοβαρά υπόψη της τα διεθνή δεδομένα και την τρέχουσα επιστημονική βιβλιογραφία και εμπειρία στο πεδίο, που αναδεικνύουν τα σοβαρά ζητήματα που προκαλεί η ανατροφή σε ιδρύματα για μακρά χρονική περίοδο, χωρίς ωστόσο αυτό παράλληλα να σημαίνει ότι η αναδοχή και η υιοθεσία δεν αντιμετωπίζονται ως θεσμοί τα δικά τους ζητήματα τα οποία θα πρέπει επίσης να ληφθούν σοβαρά υπόψη, τόσο σε νομοθετικό πλαίσιο όσο και κατά την εφαρμογή τους.

Η Θεσμική αλλαγή

Στη χώρα μας, ο νέος Νόμος 4538/2018 για την Αναδοχή και την Υιοθεσία βελτιώνει σημαντικά τους θεσμούς παιδικής προστασίας και ενισχύει τη μέριμνα και την ιδιαίτερη φροντίδα εκ μέρους του κράτους, για τα παιδιά που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, ορίζοντας ότι παιδιά που έχουν τοποθετηθεί σε ανάδοχη ή θετή οικογένεια, παρουσιάζουν μειωμένα ψυχοκοινωνικά προβλήματα σε σχέση με παιδιά που μεγαλώνουν σε δομές κλειστής φροντίδας.

Εξάλλου, είναι σήμερα ευρέως γνωστό από τη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική, ότι βρέφη, παιδιά και έφηβοι που μεγαλώνουν σε ιδρύματα αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες και εμπόδια στην ανάπτυξη τους με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε δυσχερέστερη θέση σε πάρα πολλούς τομείς σε σχέση με τα παιδιά που μεγαλώνουν σε φυσικές ή ανάδοχες οικογένειες ή σε καθεστώς υιοθεσίας. Τα προβλήματα αυτά αφορούν τόσο στην σωματική και γνωστική τους ανάπτυξη όσο και σε ζητήματα ψυχικής υγείας και συμπεριφοράς. Παρότι μπορεί να υπάρχουν ουσιαστικές ποιοτικές διαφορές ανάμεσα στους διαφορετικούς φορείς παιδικής προστασίας ως προς τις υπηρεσίες που παρέχουν, το πρόβλημα παραμένει και χρειάζεται να διαμορφωθούν νέα πλαίσια λειτουργίας και πολιτικές που να ενισχύουν περαιτέρω την ομαλή ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων και την εκπαιδευτική και κοινωνική τους ένταξη.

Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ιδρύματα, σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες που διεξήχθησαν στις ΗΠΑ, κινδυνεύουν 3-4 φορές περισσότερο σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό, να αναπτύξουν ψυχιατρικές και αγχώδεις διαταραχές. Ιδιαίτερα παιδιά που έχουν παραμείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα σε ιδρύματα κινδυνεύουν να εμπλακούν με την παραβατικότητα και τη χρήση ουσιών.

Προβλήματα υπερκινητικότητας, δυσκολίας διαχείρισης των συναισθημάτων, συν-νοσηρότητας ή ακόμη και προβλήματα που εντάσσονται στο φάσμα του αυτισμού επίσης είναι συχνά. Πρόσφατη εξάλλου μελέτη στη Νορβηγία έδειξε ότι το 76% των παιδιών που μεγαλώνουν σε ιδρύματα έχουν σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας, και από αυτά μόνο το 38% έχει τύχει θεραπείας.

Οι εξηγήσεις, για την ανάπτυξη των προβλημάτων ποικίλουν και αφορούν τόσο ατομικούς όσο και οικογενειακούς και κοινωνικούς παράγοντες. Ωστόσο είναι σαφές ότι η έλλειψη της δυνατότητας δημιουργίας δεσμού με ένα σημαντικό πρόσωπο, όπως είναι η μητέρα ή ένα άλλο πρόσωπο το οποίο

να ασχολείται αποκλειστικά με την ανατροφή του παιδιού, αποτελεί έναν πολύ σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα υγιούς ανάπτυξης που δύσκολα αναπληρώνεται στο πλαίσιο ιδρυματικών θεσμών.

Η παροχή φροντίδας από πολλά διαφορετικά πρόσωπα, όπως συνήθως συμβαίνει στα ιδρύματα, όσο εκπαιδευμένα και εξειδικευμένα και εάν είναι αυτά, μπορεί να οδηγήσει σε επιφανειακή συμμόρφωση του παιδιού σε ζητήματα συμπεριφοράς, ωστόσο δε βοηθάει στην ουσιαστική ανάπτυξη των εσωτερικών μηχανισμών αυτό-ρύθμισης της συμπεριφοράς και των συναισθημάτων.

Παρότι, θα ήταν προτιμότερο για την καλύτερη σωματική και ψυχική ανάπτυξη των παιδιών, να τοποθετηθούν σε ανάδοχες οικογένειες, αρκετά παιδιά, για διάφορους λόγους συνεχίζουν να παραμένουν σε ιδρύματα αναπαράγοντας ένα μοντέλο παιδικής προστασίας και φροντίδας που είχε υιοθετηθεί στο παρελθόν και που ελάχιστα έχει πλέον να προσφέρει στο παρόν. Στη νέα εποχή των ραγδαίων αλλαγών, ο κίνδυνος του διπλού αποκλεισμού, είναι ορατός και δύσκολα αναστρέψιμος. Είναι συνεπώς σημαντικό τα ιδρύματα για την παιδική προστασία και τη φροντίδα των παιδιών και των εφήβων, να προχωρήσουν σε άμεσες αλλαγές που θα βοηθήσουν στην αύξηση της ποιότητας της φροντίδας και στην πρόληψη των μακρόχρονων ψυχοκοινωνικών προβλημάτων των παιδιών και να εναρμονιστούν με τα δεδομένα της διεθνούς πρακτικής και εμπειρίας, υποστηρίζοντας ενεργά τους θεσμούς της αναδοχής και της υιοθεσίας, ως την καλύτερη εναλλακτική λύση. Στη διαδικασία αυτή μπορούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην τοποθέτηση των παιδιών σε κατάλληλες οικογένειες αναδοχής ή υιοθεσίας, με στόχο την όσο το δυνατόν μικρότερη χρονική παραμονή τους μέσα σε οποιοδήποτε ίδρυμα. Πρόσφατες εξάλλου μελέτες σε βρέφη ηλικίας 30-42 μηνών έχουν δείξει ότι η φροντίδα την οποία αυτά λαμβάνουν στις οικογένειες αναδοχής ενισχύει ιδιαίτερα τις ψυχοκινητικές τους ικανότητες σε σχέση με τα βρέφη που παραμένουν σε ιδρύματα (Lyngdoh, et al., 2018).

Ωστόσο, ένα ζήτημα που τίθεται και χρειάζεται να ληφθεί σοβαρά υπόψη, όσον αφορά στην αναδοχή, είναι η σταθερότητα αυτής. Η σταθερή παραμονή των παιδιών σε μία ανάδοχη οικογένεια, όπως έδειξε σχετική μελέτη 700 οικογενειών στις οποίες τοποθετήθηκαν παιδιά 5-12 ετών, μπορεί να επιτευχθεί με την κατάλληλη εκπαίδευση και εποπτεία των ανάδοχων γονέων (Price, et al., 2008). Συνεπώς, το παρόν εγχειρίδιο αποτελεί πολύτιμο βοήθημα στους υποψήφιους ανάδοχους γονείς, ώστε μεταξύ άλλων να λάβουν τις όποιες αποφάσεις τους συνειδητά και με επίγνωση των συνεπειών αυτών.

Η σταθερότητα στην αναδοχή και η καλή εκπαίδευση των ανάδοχων γονέων μειώνει σημαντικά τις αντιστάσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας και συνεισφέρει στη δημιουργία επίσης σταθερών δεσμών με το προσχολικό περιβάλλον (Fisher & Kim, 2007).

Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι η εκπαίδευση της ανάδοχης οικογένειας είναι πρωταρχικής σημασίας για τη δημιουργία ενός σταθερού περιβάλλοντος που προάγει την ψυχική υγεία των παιδιών. Σειρά μελετών που έχουν διεξαχθεί με μεγάλο αριθμό παιδιών σε αναδοχή (20.650 παιδιά) έχουν αναδείξει την σημασία της σταθερότητας ιδιαίτερα κατά την προσχολική ηλικία. Οι πιθανότητες ωστόσο διακοπής της αναδοχής χρειάζεται επίσης να ληφθούν υπόψη, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις παιδιών μεγαλύτερης

ηλικίας ή/και παιδιών που προέρχονται από μακρόχρονη παραμονή σε ιδρύματα και συνεπώς, λόγω του ιδρυματισμού, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν περισσότερες δυσκολίες κατά την περίοδο της προσαρμογής τους στην οικογένεια. Έχει επομένως ιδιαίτερη σημασία η σωστή προετοιμασία και εκπαίδευση των ανάδοχων γονέων ώστε αφενός να είναι προετοιμασμένοι κατάλληλα να αντιμετωπίσουν ζητήματα που μπορεί να προκύψουν, ιδιαίτερα κατά την ένταξη και προσαρμογή των παιδιών στην οικογένεια και αφετέρου να είναι σε θέση να εστιάσουν στις θετικές πτυχές της αναδοχής και να επενδύσουν στη δημιουργία ουσιαστικών δεσμών με τα παιδιά (Oostermana, 2007).

Ένα άλλο ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα αφορά στον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών στην οικογένεια αναδοχής, όπου χρειάζεται να ενθαρρύνονται οι θετικές συμπεριφορές του παιδιού και η διαπαιδαγώγηση να στηρίζεται κυρίως στην συζήτηση για την επίλυση των προβλημάτων παρά σε τιμωρητικές πρακτικές του παρελθόντος που έχει πλέον αποδειχθεί ότι είναι απολύτως αναποτελεσματικές και επιπλέον παραβιάζουν τον Χάρτη Δικαιωμάτων των Παιδιών. Είναι σαφές συνεπώς ότι θα πρέπει να αποφεύγεται οποιαδήποτε σωματική ή άλλης μορφής τιμωρία (Chamberlain, 1992) και επομένως οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς χρειάζεται να εκπαιδευτούν κατάλληλα ώστε να κατανοήσουν σε βάθος την σημασία αποφυγής αυτού του είδους των πρακτικών για την ψυχική και σωματική υγεία του παιδιού αλλά και για τη δημιουργία δεσμών εμπιστοσύνης, ασφάλειας και σταθερότητας στο οικογενειακό περιβάλλον.

Είναι γεγονός, όπως έδειξε σχετική μελέτη σε 3.351 παιδιά σε ανάδοχη οικογένεια, ότι η σταθερότητα στην οικογένεια αναδοχής εξαρτάται από το φύλο, την ηλικία, τη φυλή αλλά και τα προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας των παιδιών. Συνεπώς, η σταθερότητα είναι ένας παράγοντας που εξαρτάται από πλήθος άλλων παραγόντων και κυρίως από την εκπαίδευση των υποψήφιων ανάδοχων οικογενειών, ώστε να αναγνωρίσουν την σημασία και την συμβολή της στη δημιουργία καλού οικογενειακού κλίματος. Το παρόν εγχειρίδιο δε μπορεί παρά να περιλαμβάνει τα παραπάνω σημαντικά θέματα (Akin, 2011) στην εκπαίδευση των υποψήφιων ανάδοχων γονέων, που είναι πρώτης προτεραιότητας και πρωταρχικής σημασίας για την καλή έκβαση της αναδοχής.

Στο πλαίσιο συνεπώς των επιστημονικών δεδομένων και σε συνέχεια του Ν.4538/2018 εκδόθηκε η υπουργική απόφαση 4489/11.10.2018 στην οποία ορίζονται τα νέα προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των υποψήφιων ανάδοχων γονέων καθώς και τα προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των αναδόχων γονέων.

Το παρόν εγχειρίδιο απευθύνεται σε όλα τα σχήματα υποψήφιων αναδόχων γονέων που έχουν κριθεί κατάλληλοι από το φορέα εποπτείας και έχουν εγγραφεί στο Ειδικό Μητρώο Υποψήφιων Αναδόχων Γονέων (άρθρο 6, παρ. 2 του ν.4538/18).

Το εγχειρίδιο καλύπτει 6 θεματικές ενότητες που θα βοηθήσουν τους μελλοντικούς αναδόχους γονείς να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της ανατροφής παιδιών και εφήβων στη σύγχρονη εποχή. Ειδικότερα οι θεματικές ενότητες τις οποίες το παρόν εγχειρίδιο καλύπτει, είναι οι εξής:

Θεματική Ενότητα Α: Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ανηλίκων στην Ελλάδα και στην ΕΕ. Ο χάρτης δικαιωμάτων των παιδιών.

Θεματική Ενότητα Β: Προσδοκίες αναδόχων γονέων. Οι βασικές ανάγκες των παιδιών για την ανάπτυξη τους. Σωματική και ψυχική ανάπτυξη βρέφους, νηπίου, παιδιού και του εφήβου.

Θεματική Ενότητα Γ: Οι αντιξοότητες στη ζωή της οικογένειας και οι επιπτώσεις τους. Ζητήματα παραμέλησης, εγκατάλειψης και αποχωρισμού. Αποτυπώσεις επώδυνων εμπειριών και μετά-τραυματικού άγχους στη συμπεριφορά των παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες. Μηχανισμοί προστασίας, ψυχικής ανθεκτικότητας και ανάκαμψης.

Θεματική Ενότητα Δ: Φροντίδα παιδιών με αυξημένες ανάγκες, ιδίως υγείας, αναπηρίας, εμπειρίας κακοποίησης, παραβατικότητας κ.λπ. Διαπολιτισμικά ζητήματα.

Θεματική Ενότητα Ε: Σημασία της επικοινωνίας και της συνεργασίας παιδιού και ανάδοχων γονέων με την οικογένεια προέλευσης του. Δικαιώματα και υποχρεώσεις της ανάδοχης οικογένειας.

Θεματική Ενότητα ΣΤ: Κατανόηση του γονεϊκού ρόλου και ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων στο οικογενειακό περιβάλλον και η ενδυνάμωση των σχέσεων με τα μέλη της οικογένειας. Η προοπτική της σχέσης του παιδιού με την ανάδοχη οικογένεια. Η υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας από τον Φορέα Εποπτείας και από το δίκτυο των κοινωνικών υπηρεσιών.

Οι παραπάνω θεματικές ενότητες εξειδικεύονται ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ανηλίκων που πρόκειται να τεθούν σε αναδοχή (π.χ. βρέφη, προσφυγόπουλα, νήπια με πολυαναπηρία κ.ά.) και αποτελούν τη βάση της εκπαίδευσης σε ένα νέο άγνωστο εν πολλοίς για τους υποψήφιους αναδόχους γονείς πεδίο. Η εκπαίδευση για την ανατροφή των παιδιών δεν εξαντλείται μέσα από αυτό το εγχειρίδιο. Η ανατροφή των παιδιών αποτελεί ίσως μία από τις σημαντικότερες εμπειρίες στη ζωή ενός ανθρώπου και μίας οικογένειας. Η εκπαίδευση στο προκλητικό αυτό πεδίο είναι καθημερινή και συνεχώς ελλιπής καθώς κάθε αναπτυξιακό στάδιο μέχρι την ενηλικίωση, φέρει τις δικές του προκλήσεις και ανατροπές στα δεδομένα αλλά και διευρύνει τους ορίζοντες και τα όρια των γονέων, αμφισβητώντας συχνά στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκαταλήψεις και παραδοχές του παρελθόντος που μπορεί να δυσχεραίνουν το παρόν.

Συνεπώς, το εγχειρίδιο αυτό αναμένεται να αποτελέσει την εισαγωγή σε ένα νέο προκλητικό πεδίο και να προσφέρει στους υποψήφιους αναδόχους γονείς τα εφόδια, τις δυνατότητες και τα κίνητρα ώστε να συνεχίσουν οι ίδιοι να εκπαιδεύονται δια βίου, αναγνωρίζοντας παράλληλα τα όρια και τις δυ-

νατόπτες του νέου σημαντικού τους ρόλου αλλά και την επίδραση που εκούσια ή ακούσια ασκούν στην ανατροφή ενός νέου ανθρώπου και μελλοντικού ενεργού πολίτη.

Ποικίλες έρευνες άλλωστε έχουν αναδείξει τα οφέλη από την παρακολούθηση προγραμμάτων τόσο στους ανάδοχους γονείς όσο και στα αναδεχόμενα παιδιά, βοηθώντας τους γονείς για παράδειγμα να αναπτύξουν δεξιότητες ή οικογενειακούς στόχους, επικεντρώνοντας στα δυνατά τους σημεία και στην εκπαίδευση ως προς τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των γονέων και των παιδιών. Επιπρόσθετα, καθώς δεν πρόκειται για έναν ομοιογενή πληθυσμό, υπό την έννοια ότι ο κάθε ανάδοχος γονέας έχει την δική του προσωπική αλλά και οικογενειακή κατάσταση, τις δικές του ανάγκες αλλά και τους δικούς του λόγους που προχωρά στη συνθήκη της αναδοχής, κρίνεται σκόπιμη η διά βίου εκπαίδευση των γονέων αλλά και ο σχεδιασμός προγραμμάτων που λαμβάνουν υπόψη πέρα από τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των αναδεχόμενων παιδιών, τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των ίδιων των ανάδοχων γονέων. Εξ ου και απαιτείται η αξιολόγηση όλων των προγραμμάτων που ασχολούνται με την εκπαίδευση ανάδοχων γονέων, λόγω αφενός της ανομοιογένειας της συγκεκριμένης ομάδας και αφετέρου του γεγονότος ότι τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης μπορεί να είναι εμφανή μακροπρόθεσμα. Η αξιολόγηση λοιπόν, θα δώσει όλα τα απαραίτητα δεδομένα για τα θετικά στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνονται σε μελλοντικά αντίστοιχα εκπαιδευτικά προγράμματα και όσα δεν είχαν όφελος άρα θα πρέπει να αποκλείονται, προκειμένου να είναι η εκπαίδευση όσο πιο αποτελεσματική γίνεται (Rork&McNeil, 2011).

Το πλαίσιο της αναδοχής

Με τον όρο αναδοχή εννοείται η ανάληψη φροντίδας ενός παιδιού από άλλο πρόσωπο πέραν των φυσικών του γονέων για μερικές ημέρες, μήνες ή χρόνια, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του έως ότου η φυσική του οικογένεια δύναται να το φροντίσει επαρκώς και καταλλήλως ή έως ότου επιτευχθεί η υιοθεσία. Στόχος των ανάδοχων γονέων είναι η κάλυψη των σωματικών, συναισθηματικών, νοητικών και κοινωνικών αναγκών του παιδιού ούτως ώστε να μην διαταραχθεί η πορεία της ψυχοκοινωνικής του ανάπτυξης. Τα παιδιά που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε πλαίσιο αναδοχής, συνήθως είναι αυτά τα οποία οι γονείς τους για διάφορους λόγους αδυνατούν προσωρινά ή μακροπρόθεσμα να φροντίσουν ή παιδιά με ειδικές ανάγκες που στερούνται της οικογένειάς τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις ωστόσο μπορεί να διατηρείται παράλληλα και η επικοινωνία με τους φυσικούς γονείς.

Όπως άλλωστε αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση για το σχέδιο νόμου Μέτρα για την πρόωθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας: *«Οι θεσμοί της υιοθεσίας και της αναδοχής ανηλίκων αποτελούν τους κυριότερους και σημαντικότερους θεσμούς παιδικής προστασίας, που ως απώτερο στόχο έχουν την οικογενειακή αποκατάσταση των παιδιών που χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας και μέριμνας εκ μέρους του κράτους».*

Σύμφωνα μάλιστα με το Νόμο 4538/2018 για πρώτη φορά στη χώρα μας καταρτίζεται Εθνικό Μητρώο Υποψήφιων Αναδόχων Γονέων και Ειδικά Μητρώα Υποψήφιων Αναδόχων Γονέων από το ΕΚΚΑ. Για την εγγραφή των υποψηφίων στα Ειδικά Μητρώα ορίζονται από το Νόμο τα εξής:

- α.** υποβολή αίτησης ενδιαφέροντος από τους υποψήφιους που συνοδεύεται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά, όπως έχουν οριστεί στην παράγραφο 1 του άρθρου 9 του Νόμου. Μετά την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών εκδίδεται βεβαίωση έγκρισης των τυπικών προϋποθέσεων καταλληλότητας από τον αρμόδιο φορέα εποπτείας της αναδοχής,
- β.** κοινωνική έρευνα, μετά την υποβολή της αίτησης και την προσκόμιση των ανωτέρω δικαιολογητικών από τους υποψηφίους, για να διαπιστωθεί η καταλληλότητα των υποψήφιων αναδόχων γονέων για την εγγραφή τους στο Μητρώο. Η έρευνα διεξάγεται και περατώνεται μέσα σε τρεις (3) μήνες και συντάσσεται από τον φορέα έκθεση καταλληλότητας για να ολοκληρωθεί η εγγραφή των ενδιαφερομένων στο ειδικό μητρώο,
- γ.** τέλος, παρακολούθηση προγράμματος εκπαίδευσης, από εξειδικευμένους επιστήμονες, ιδίως νομικούς, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος εκπαίδευσης εκδίδεται βεβαίωση παρακολούθησης και ολοκληρώνεται η εγγραφή στο Εθνικό Μητρώο Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων.

Η καινοτομία του Νόμου εστιάζεται πέραν των άλλων και στις προϋποθέσεις που ορίζει προκειμένου να οριστεί κάποιος υποψήφιος ανάδοχος γονέας. Έτσι πέραν της τυπικής πυρηνικής οικογένειας, ο Νόμος περιλαμβάνει και άλλα σχήματα όπως όσους έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης (με ή χωρίς παιδιά),

αλλά και μεμονωμένα άτομα, άγαμα, διαζευγμένα ή σε κηρεία (με ή χωρίς παιδιά), που δύναται να είναι συγγενείς εξ αίματος με το αναδεχόμενο παιδί (πρόκειται για περιπτώσει συγγενικής αναδοχής). Κύριος και πρωταρχικός άξονας όλων των περιπτώσεων αναδοχής ωστόσο είναι το συμφέρον του παιδιού, εξ ου και προτιμάται πολλές φορές η συγγενική αναδοχή.

Παράλληλα ορίζονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να ισχύουν για την ολοκλήρωση της αναδοχής, όπου πέραν την εγγραφής τους στο Εθνικό Μητρώο Υποψήφιων Ανάδοχων Γονέων, ορίζονται προϋποθέσεις όπως α) η διαφορά ηλικίας του ανάδοχου γονέα και του αναδεχόμενου (με εξαίρεση τις περιπτώσεις συγγενικής αναδοχής), β) η καλή ψυχική, διανοητική και σωματική υγεία των ανάδοχων γονέων (που αποδεικνύεται με τη διενέργεια σχετικών ιατρικών εξετάσεων αλλά και μέσω της κοινωνικής έρευνας), γ) να μην έχουν καταδικαστεί ή να μην εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για αδικήματα όπως η κακοποίηση ή η παραμέληση ανηλίκων, η πορνογραφία, και άλλα αδικήματα που επισύρουν έκπτωση της γονικής μέριμνας, δ) να μπορούν να παρέχουν και να καλύψουν τα βασικά έξοδα του ανάδοχου ως προς την διατροφή, την μόρφωση, την φροντίδα και την ιατρική του περίθαλψη.

Προβλέπεται ωστόσο εξαίρεση ως προς την συγγενική αναδοχή και την υποχρέωση εγγραφής των υποψηφίων στο Εθνικό Μητρώο Υποψήφιων Αναδόχων Γονέων, σε απρόβλεπτες και επείγουσες περιπτώσεις όπως είναι για παράδειγμα ο αιφνίδιος θάνατος των γονέων ή η απροειδοποίητη εγκατάλειψη της οικογενειακής εστίας από τους γονείς.

Στους ανάδοχους γονείς παρέχεται οικονομική ενίσχυση για την κάλυψη των αναγκών του ανηλίκου από τον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) μέχρι την ενηλικίωση του τέκνου ή καθ' όλη τη διάρκεια της αναδοχής σε περίπτωση που το άτομο που έχουν υπό τη φροντίδα τους είναι ΑμεΑ. Σε περιπτώσεις επίσης στράτευσης ή φοίτησης συνεχίζεται η παροχή του επιδόματος, ωστόσο σε καμία περίπτωση η οικονομική ενίσχυση δεν μπορεί να χορηγείται μετά τη συμπλήρωση του 26ου έτους της ηλικίας του ατόμου αυτού. Τέλος, οι ανάδοχοι γονείς δικαιούνται τις ίδιες άδειες, που αφορούν στη φροντίδα και ανατροφή του ανηλίκου, με τους φυσικούς γονείς, καθ' όλη τη διάρκεια της αναδοχής, ενώ ο ανήλικος που τοποθετείται σε ανάδοχο γονέα καλύπτεται ιατροφαρμακευτικά από τον ασφαλιστικό φορέα του αναδόχου γονέα. Σε περίπτωση έλλειψης ασφάλισης του γονέα, καλύπτεται υγειονομικά σύμφωνα με τις διατάξεις που αφορούν στην υγειονομική κάλυψη ανασφάλιστων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Αναφορικά με την άρση της αναδοχής (πέρα από τις περιπτώσεις άρσης της αναδοχής σύμφωνα με τα άρθρα 1662 και 1663 ΑΚ) άρση μπορεί να γίνει από το δικαστήριο και στις εξής περιπτώσεις (άρθρο 15, παρ. 1 του ν.4538/18):

- α.** με αίτηση των αναδόχων γονέων, όταν αυτοί αδυνατούν να ανταποκριθούν στις εξειδικευμένες ανάγκες του ανηλίκου,
- β.** με αίτηση του αρμόδιου για την εποπτεία της αναδοχής φορέα στο δικαστήριο ή του αρμόδιου εισαγγελέα όταν, είτε εξ ιδίας γνώσεως είτε ύστερα από αναφορά του ανηλίκου, διαπιστώνεται ότι η αναδοχή δεν εξυπηρετεί πλέον το καλύτερο συμφέρον του ανηλίκου σε αναδοχή.

Ορίζεται ακόμη πως ο ανάδοχος γονέας που παραβαίνει τις διατάξεις εκπίπτει της ιδιότητάς του για ένα έτος από την έκδοση της σχετικής διαπιστωτικής απόφασης του φορέα. Σε περίπτωση υποτροπής, διαγράφεται οριστικά από τα Μητρώα. Σε περίπτωση έκπτωσης του αναδόχου γονέα, ο ανήλικος τοποθετείται σε άλλον, ανάδοχο γονέα από τους ήδη εγγεγραμμένους στο Εθνικό Μητρώο Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων.

Τέλος, από το Νόμο προβλέπεται η ανάθεση της αναδοχής των παιδιών/ εφήβων που χρήζουν εντατικής φροντίδας λόγω αναπηρίας ή σοβαρών προβλημάτων ψυχικής υγείας σε επαγγελματίες μετά από απόφαση Δικαστηρίου.

Στόχοι και μεθοδολογία της εκπαίδευσης υποψήφιων ανάδοχων γονέων

Στόχος των προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των υποψήφιων ανάδοχων γονέων είναι η κατάλληλη προετοιμασία τους ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στην φροντίδα των βρεφών, παιδιών και εφήβων συμβάλλοντας στην σωματική, γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική τους ανάπτυξη, καθώς επίσης και η προετοιμασία τους για την αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων που θα ανακύψουν στην πορεία της αναδοχής.

Η παρακολούθηση και η επιτυχής ολοκλήρωση των προγραμμάτων εκπαίδευσης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή των συμμετεχόντων στο Εθνικό Μητρώο Υποψήφιων Αναδόχων Γονέων του Ν.4538/2018 (Α' 85).

Η χρονική διάρκεια των προγραμμάτων επιμόρφωσης ανέρχεται σε 30 ώρες, που θα υλοποιηθούν στη διάρκεια 5-8 συναντήσεων σύμφωνα με τις αρχές και τη μεθοδολογία της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η εκπαίδευση θα στηρίζεται, εκτός από διαλέξεις, σε εργασία σε μικρές ομάδες, ανάλυση περιστατικών, παιχνίδια ρόλων, προβολή ταινιών με συναφές περιεχόμενο και αξιοποίηση διαφόρων μορφών τέχνης που μπορεί να αποτελέσουν το έναυσμα για τη διερεύνηση δυσλειτουργικών παραδοχών αναφορικά με την αναδοχή και την υιοθεσία, αφηγήσεων και εμπειριών. Στόχος των προγραμμάτων αυτών, είναι να καλλιεργήσουν οι Υποψήφιοι Ανάδοχοι Γονείς μέσα από βιωματικές δράσεις, γνώσεις, δεξιότητες και εφόδια αλλά και θετική στάση για τον ιδιαίτερο ρόλο που καλούνται να αναλάβουν.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Σύμφωνα με την 4489/11.10.2018 Υπουργική Απόφαση, αναφορικά με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, με την ολοκλήρωση του προγράμματος, οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς αναμένεται να έχουν κατανοήσει:

- α)** Τα κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συμβάσεις δικαιώματα κάθε παιδιού ανεξάρτητα από φυλή, φύλο, σωματική ή διανοητική κατάσταση.
- β)** Τα κίνητρα και το βαθμό ετοιμότητάς τους για ανάληψη φροντίδας παιδιού μέσω του θεσμού της αναδοχής.
- γ)** Τις ποικίλες αντιξοότητες που μπορούν να πλήξουν προσωρινά ή μακροχρόνια την επάρκεια στο γονεϊκό ρόλο μιας φυσικής οικογένειας, τις επιπτώσεις τους στα ανήλικα μέλη της αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισης αυτών.
- δ)** Τρόπους ενθάρρυνσης της έκφρασης συναισθημάτων και θετικής αντιμετώπισης τόσο αυτών όσο και συμπεριφορών ανασφάλειας ή και φόβου που προκαλεί η διακοπή σημαντικών δεσμών αλλά και η αλλαγή περιβάλλοντος.
- ε)** Τρόπους δημιουργίας και διατήρησης θετικού και ασφαλούς οικογενειακού κλίματος.
- στ)** Το θεσμό της αναδοχής και τη σημασία και τις διαδικασίες της συνεργασίας αναδόχων γονέων με τους φυσικούς γονείς και τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος εκπαίδευσης, αναμένεται ότι οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς θα έχουν πλήρη ενημέρωση ώστε συνειδητά να αποφασίσουν για την συνέχεια της ένταξής τους στη διαδικασία αυτή.

Βιβλιογραφικές Πηγές

- Akin, B. (2011). Predictors of foster care exits to permanency: A competing risks analysis of reunification, guardianship, and adoption. *Children and Youth Services Review*, V.33 (6): 999-1011.
- Chamberlain, P., Moreland, M. & Reid, K. (1992). Enhanced Services and Stipends for Foster Parents: Effects on Retention Rates and Outcomes for Children. *Child Welfare*, 71: 387-402.
- Fisher, P.A. & Kim, H.K. (2007). Intervention Effects on Foster Preschoolers' Attachment-Related Behaviors From a Randomized Trial. *Prevention Science*, V.8 (2): 161-170.
- Lyngdoh, T., Liu, H.A. & Sridhar, G. (2018). Applying positive psychology to selling behaviors: A moderated-mediation analysis integrating subjective well-being, coping and organizational identity. *Journal of Business Research*, V.92: 142-153.
- Oostermana, M., Schuengela, C., Wim Slot, N., Bullens, R.A.R., & Doreleijers, T. A.H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, V.29(1): 53-76.
- Price, J. M., Chamberlain, P., Landsverk, J., Reid, J. B., Leve, L. D., & Laurent, H. (2008). Effects of a Foster Parent Training Intervention on Placement Changes of Children in Foster Care. *ChildMaltreatment*, 13(1) 64-75.
- Rork, K. E.&McNeil, C. B. (2011). Evaluation of Foster Parent Training Programs: A Critical Review. *Child&FamilyBehaviorTherapy*, 33(2): 139-170.